

Aedniku märkamatud abilised

ENNO MERIVEE

Jooksiklased on kasulikud putukad, kes aitavad hävitada umbrohuseemneid ja kahjureid.

Mida rohkem hindame puhast ja tervislikku toitu, seda enam peame kahjureid ja umbrohtu tõrjudes otsima liitlasi loodusest. Seetõttu on järjest süvenenud huvi laia toidumenüüga röövputukate jooksiklaste vastu. Jooksiklasi on kasutatud keskkonnamuutuste bioindikaatoritena ja uuritud nende võimet tõrjuda kahjureid.

Toiduks pisikesed seemned

Taimede seemned on paljude putukate kõrgeväärtuslik toit. Garnivooria ehk toitumine seemnetest aitab mõjutada ka taimede arvukust, tihedust ja levikut.

Närilised ja linnud otsivad suuremaid seemneid, rohttaimede pisikesed seemned on aga meeliskoiduks just lüljalgsetele. Troopikas ja subtroopikas on kõige tähtsamad garnivoorid sipelgad, parasvöötmes aga jooksiklased. Valdavalt on nad röövtoidulised putukad, kuid paljud jooksiklased toituvad kas või osaliselt seemneist, lehtedest, õietolmusest ja viljadest.

Kuna seemned on paljude jooksiklaste energiariikas lemmiktoit, koonduvad nad kohtadesse, kus seemneid külluslikult. Seemneid otsides võivad mardikad ronida ka taimedele, eriti kõrreliste ja sariikaliste.

Hea ronimisoskuse tasuks on õied ja õietolm: kuivajooksik toitub näiteks tähtheina õitest, suurkuivajooksik aga hoiab korvõieliste lähedusse ja ronib üles õisiti. Enamik jooksiklasi siiski taimedele ei roni, nemad leiavad seemned üles maapinnalt.

Vaevumärgatavaid seemneid on maast raske leida, need paiknevad ju hajusalt ja võivad olla mullased. Jooksiklasi aitab arenenud haistmis- ja maitsmismeel. Nii vastsed kui valmikud on seemnetega ümberkäimisel äärmiselt vilunud ja

Mõne millimeetri pikkustele pisijooksikutele on jõukohased kõige väiksemad seemned.

suudavad ettevaatlikult eemaldada vilja või seemne väliskesta.

Seemnesöömiseks on eriti hästi kohastunud ehmesjooksikute vastsed. Putukad kaevavad mulda vertikaalseid tunnleid ja tassivad seemned sinna hoiule. Kolmanda vastsejärgu vastsed toituvadki ainult tunneleisse varutud seemnetest.

Põllul jõuavad putukad päevas ära süüa isegi tuhat seemet ruutmeetri kohta ja see mõjutab juba mulda kogunevat seemnepanka. Seega saabki granivooriat ära kasutada umbrohtutõrjes, eriti kui umbrohtude tihedus ei ole suur.

Tähtsamad seemnetest toitujad on ehmes-, kuiva-, hiila-, ketas-, rohu-, pisi- ja süsjooksikud.

Liikide seemnemenüü on pisut erinev. Kuivajooksikud eelistavad näiteks ristõieliste seemneid, ehmesjooksikud aga sarikaliste omi.

Jooksiklastel on oma roll ka taimkahjurite biotõrjes. Umbrohuseemneid leidub põldudel külluses ja jooksiklaste toidulaud on alati kaetud. Toidu jälil liiguvad nad varakevadel põllu servadest põllule. Biotõrjes on see oluline: kui näiteks jooksiklane hävitab lehetäisid juba nende sigimise algfaasis, vä-

heneb kahjuri arvukus suviseks sigimise tipp hetkeks tunduvalt.

Abiks umbrohtutõrjel

Vaid teatud taimeliikide seemneid süües mõjutavad jooksiklased oma elupaikade taimekooslusi. Paljud liigid eelistavad maltsaliste, rebasheinaliste jt laialeheliste umbrohtude seemneid kõrreliste omadele.

Katsed on näidanud, et jooksiklaste mõjul väheneb laialeheliste umbrohtude (valge hanemalts, rebashein) osakaal ja ka nende võime konkureerida kõrrelistest umbrohuga. Selle tõttu võivad aga kõrrelised saavutada ülekaalu põldudel, kus on palju seemnetoidulisi jooksiklasi.

Selliseid nihkeid ongi täheldatud minimeeritud mullaharimise tingimustes. Kui näiteks katse algul moodustas valge hanemaltsa ja rebasheina biomass 48% kõikide umbrohtude omast, siis kolme aasta pärast moodustasid nad ainult 28% kõikidest umbrohtudest. Kõrreliste osakaal aga tõusis samas 26%lt 35%ni.

Kuigi jooksiklased võivad seemnete biomassi vähendada ja valikulise seemnesöömise kaudu mõ-